

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2014

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ

**ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 3 ΩΡΕΣ
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 19 ΜΑΪΟΥ 2014**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2014

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ημερομηνία και ώρα εξέτασης: Δευτέρα, 19 Μαΐου 2014
8.00 π.μ. – 11.00 π.μ.

ΤΟ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟ ΔΟΚΙΜΙΟ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΤΑ (7) ΣΕΛΙΔΕΣ

Το εξεταστικό δοκίμιο αποτελείται από τέσσερα (4) μέρη. Να απαντήσετε σε όλα τα ερωτήματα.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (μονάδες 20)

Στην Επιστήμη, και πιο συγκεκριμένα στους κλάδους της εφαρμοσμένης επιστήμης, οφείλεται το θαύμα του υλικού πολιτισμού, που θαμπώνει εκτυφλωτικά την εποχή μας. Στα πορίσματα που προκύπτουν από αυτούς τους κλάδους, βασίστηκαν τα διαχρονικά θετικά επιτεύγματα, τα οποία οριοθετούν την πορεία του ανθρώπου πάνω στη γη. Για να θυμηθούμε μερικά από αυτά, αξίζει να αναφέρουμε ότι οι συνθήκες διαβίωσης βελτιώθηκαν, πολλές από τις ασθένειες που αποτελούσαν μάλιστα για την ανθρωπότητα εξαφανίστηκαν, μέσα στα εκατό τελευταία χρόνια το προσδόκιμο επιβίωσης του ανθρώπου διπλασιάστηκε, τα βήματά του έφτασαν στο φεγγάρι, γεννήθηκαν τα μαγικά πλήκτρα των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και των μέσων επικοινωνίας, έσπασε ο κώδικας του γενετικού χάρτη του κυττάρου και οι μεταμοσχεύσεις οργάνων έγιναν καθημερινή ιατρική πράξη.

Την ίδια στιγμή που τα θαυμαστά αυτά επιτεύγματα δικαιώνουν τον ρόλο της επιστήμης, η αποστολή της παραμένει υπό αίρεση. Διότι η αποστολή της επιστήμης δεν θα έπρεπε να είναι άλλη από το να διευκολύνει τον άνθρωπο στο να γίνεται, όχι μόνο πιο ευτυχής, αλλά και κ α λ ύ τ ε ρ ο ς. Στο να προχωράει, δηλαδή, προς την κατάκτηση μιας επίγειας ζωής με κύριο συστατικό την α ν θ ρ ω π ο σ ύ ν η ως ουσιαστική ποιότητα ψυχής.

Ωστόσο, κανείς δεν μπορεί πια να αμφισβητήσει το γεγονός ότι, συγχρόνως με τα τόσο θετικά αυτά επιτεύγματα, μερικά από τα ευρήματα που προέκυψαν από την πρόοδο της Επιστήμης εφαρμόστηκαν με τρόπο ολέθριο, τόσο σε

ό,τι αφορά την ίδια την ανθρώπινη ζωή, όσο και σχετικά με το περιβάλλον, μέσα στο οποίο ζει ο άνθρωπος. Και ίσως, δεν είναι καθόλου υπερβολική η άποψη ότι **ο σύγχρονος άνθρωπος, έχει παραδοθεί σε μια τυραννική και τραγική, συγχρόνως, αντινομία. Δημιουργεί για να καταστρέφει.**

Βιώνοντας την ισχύ του μυαλού του, **απεμπόλησε** την πνευματικότητά του, έπαψε να ακούει τη φωνή της ψυχής του και κατέληξε να γίνει ένα αντικείμενο, δηλαδή ένα σώμα, δέσμιος των υλικών του απαιτήσεων και των αντίστοιχων αγαθών. Καταστρέφει το περιβάλλον του, θεωρεί τον εαυτό του το κέντρο του κόσμου και ασχολείται αποκλειστικά με τις προσωπικές του επιθυμίες. **Υποταγμένος** στο μεθύσι του κέρδους, αγνοεί ή και **εκμεταλλεύεται** τους συνανθρώπους του και αυτοκαταδικάζεται σε μια ζοφερή μοναξιά και αποξένωση.

Είναι, επομένως, ολοφάνερο ότι, ενώ οι επιστήμονες κατάφεραν να απαντήσουν σε χιλιάδες εκατομμύρια «πώς», ξέχασαν ή αγνόησαν εντελώς το δεύτερο προαιώνιο και θεμελιακό ερώτημα του ανθρώπου, το «γιατί». Αυτό, όμως, το ερώτημα, δεν έπαψε να παραμένει αμετακίνητο, εκεί στο μυχό της ψυχής του ανθρώπου και ν' ακούγεται απρόσκλητο σε μια νύχτα αγρύπνιας ή σε μια ώρα πόνου, σαν παράπονο μικρού παιδιού που έχασε το χέρι της μάνας ανάμεσα στο άγνωστο πλήθος.

Από τα βάθη των αιώνων, γίνεται συγκλονιστικά επίκαιρο το απόφθεγμα του Πρωταγόρα «Πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος». Η Επιστήμη προχωρεί, αλλά και γίνεται εφαρμόσιμη από τον άνθρωπο-επιστήμονα. Επομένως, δικός του ήταν πάντα και θα είναι, από δω και πέρα, όλο και πιο επιτακτικός, ο μεγάλος ρόλος, δική του και η τεράστια ευθύνη, στο να σεβαστεί, κατά την εφαρμογή των γνώσεων και των αποκαλύψεών του, τους ηθικούς κανόνες. Η συνείδησή του θα απαντήσει στην π ρ ό κ λ η σ η και η δ ο κ ι μ α σ ί α του θα είναι στο να επανατοποθετήσει τον Άνθρωπο – τον συν-άνθρωπο – στο κέντρο των προσπαθειών του. Να νοιαστεί για την ουσιαστική ποιότητα της «όλης ζωής» του, του εξωτερικού και εσωτερικού του κόσμου. Να απαντήσει δηλαδή στο δίλημμα: Η επιστήμη για την επιστήμη ή για τον άνθρωπο; Η επιστήμη για χρήμα και εξουσία ή για προσφορά; Η επιστήμη στην υπηρεσία των ισχυρών και αδίστακτων ή του ανθρωπισμού και της αλληλεγγύης;

Μερόπη Ν. Σπυροπούλου, «Η πρόκληση και η δοκιμασία για τους επιστήμονες του 21^{ου} αιώνα», (διασκευή)

Ευθύνη, 451 (Ιούλιος 2009)

Ερωτήσεις:

A1. Να γράψετε περίληψη του κειμένου σε 130-150 λέξεις. **(μονάδες 8)**

Μονάδες περιεχομένου: 6 (μονάδες 1Χ6)

Αναμένεται να γίνει αναφορά στα εξής σημεία:

- Στους κλάδους της εφαρμοσμένης επιστήμης οφείλεται το θαύμα του υλικού πολιτισμού που τεκμηριώνεται με παραδείγματα.
- Παραμένει υπό αίρεση η αποστολή της επιστήμης, η οποία θα έπρεπε να κάνει τον άνθρωπο καλύτερο / βασικό συστατικό της ζωής του την ανθρωποσύνη -ποιότητα ψυχής.
- Ο σύγχρονος άνθρωπος χρησιμοποίησε ολέθρια τα ευρήματα της επιστήμης, καταστρέφοντας συχνά ό,τι δημιουργεί.
- Βιώνοντας την ισχύ του μυαλού του/συνειδητοποιώντας τη δύναμή του, απεμπόλησε την πνευματικότητά του υιοθετώντας καταστροφικές συμπεριφορές για τον ίδιο και τους άλλους.
- Οι επιστήμονες απάντησαν στα «πώς» αγνοώντας το «γιατί», ερώτημα βασανιστικό για τον άνθρωπο.
- Επίκαιρο το απόφθεγμα του Πρωταγόρα. Η επιστήμη προχωρεί αλλά η εφαρμογή της επιφορτίζει με τεράστια ηθική ευθύνη τον επιστήμονα, ο οποίος θα πρέπει να επανατοποθετήσει τον Άνθρωπο στο κέντρο των προσπαθειών του, απαντώντας στο καίριο δίλημμα για το τι πρέπει τελικά να υπηρετεί η επιστήμη.

Μονάδες Δομής- Έκφρασης: 2

- Χρήση συνδετικών λέξεων-αλληλουχία-συλλογιστική του κειμένου. Αν απλώς αντιγράφονται σημεία του κειμένου και αραδιάζονται ασύνδετα, δίνεται στο δομή 0.
- Χρήση κατάλληλου λεξιλογίου-σύνταξη.

A2.(α) Να αναφέρετε τρία (3) θετικά επιτεύγματα της επιστήμης που σημειώνει η συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου .

(μονάδες 3)

Καταγραφή από τα κείμενο τριών (3) από τα παρακάτω: (3Χ1=3)

- Βελτίωση συνθηκών ζωής
- Εξαφάνιση ασθενειών που ήταν μάστιγα
- Διπλασιασμός προσδόκιμου επιβίωσης

- Μετάβαση στη σελήνη
- Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές – μέσα επικοινωνίας
- Σπάσιμο του γενετικού κώδικα του κυττάρου
- Οι μεταμοσχεύσεις οργάνων, καθημερινή ιατρική πράξη

(β) «...ο σύγχρονος άνθρωπος, έχει παραδοθεί σε μια τυραννική και τραγική, συγχρόνως, αντινομία. Δημιουργεί για να καταστρέφει».

Να αναπτύξετε σε 60-80 λέξεις την παραπάνω θέση.

(μονάδες 3)

Ενδεικτική απάντηση:

- Από την αντιπαραβολή των ρημάτων δημιουργώ-καταστρέφω να αναδειχθεί η έννοια της αντινομίας. / Η ζωή του έχει γίνει ένας φαύλος κύκλος δημιουργίας και καταστροφής.

(μονάδα 1)

- Ενδεικτικό παράδειγμα/παραδείγματα που τεκμηριώνουν την αντινομική / αντιφατική συμπεριφορά του π.χ. πυρηνική ενέργεια, όπλα μαζικής καταστροφής, ρύπανση, θάλαμοι αερίων **(μονάδα 1)**
- Εντέλει, αντί να εξασφαλίσει μια ποιοτική ζωή, χρησιμοποιεί με τρόπο καταστροφικό, για τον ίδιο και το περιβάλλον του, τα επιτεύγματα της επιστήμης, δηλαδή ανατρέπει συστηματικά ό,τι καλό έχει δημιουργήσει για τον εαυτό του και τον κόσμο. **(μονάδα 1)**

A3. (α) Ποιον τρόπο και ποιο μέσο πειθούς χρησιμοποιεί η συγγραφέας στο τέλος της πέμπτης παραγράφου; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορά σε συγκεκριμένο απόσπασμα της παραγράφου.

(μονάδες 3)

Τρόπος πειθούς: Επίκληση στο συναίσθημα

(μονάδα 1)

Μέσο πειθούς: Ιδιαίτερα φορτισμένος συναισθηματικά/συγκινησιακά λόγος / συγκινησιακός μεταφορικός λόγος (παρομοίωση, αφήγηση, περιγραφή-εικόνα)

(μονάδα 1)

Τεκμηρίωση: νύχτα αγρύπνιας, ώρα πόνου, παράπονο μικρού παιδιού που έχασε...

(μονάδα 1)

(β) Αφού εντοπίσετε και καταγράψετε τη θεματική περίοδο της δεύτερης παραγράφου, να εξηγήσετε με ποιον τρόπο αναπτύσσεται αυτή στη συνέχεια.

(μονάδες 3)

Θεματική περίοδος: «Την ίδια στιγμή που τα θαυμαστά αυτά επιτεύγματα δικαιώνουν τον ρόλο της επιστήμης, η αποστολή της παραμένει υπό αίρεση».

(μονάδα 1)

Τρόπος ανάπτυξης: Αιτιολόγηση. (μονάδα 1)

Αιτιολογείται («διότι») η θέση ότι η αποστολή της επιστήμης παραμένει υπό αίρεση παρά τα θαυμαστά επιτεύγματά της. (μονάδα 1)

ΜΕΡΟΣ Β΄: ΓΛΩΣΣΑ (μονάδες 10)

B1. Να ξαναγράψετε τις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες **συνώνυμες** τους, διατηρώντας το γραμματικό και συντακτικό τους τύπο, έτσι ώστε **να μην αλλάξει το νόημα** των προτάσεων αυτών.

- [...] μερικά από τα ευρήματα που προέκυψαν από την πρόοδο της Επιστήμης εφαρμόστηκαν με τρόπο ολέθριο[...]
- Βιώνοντας την ισχύ του μυαλού του, απεμπόλησε την πνευματικότητά του [...]
- Υποταγμένος στο μεθύσι του κέρδους, αγνοεί ή και εκμεταλλεύεται τους συνανθρώπους του [...]

(μονάδες 3)

Ολέθριο: καταστρεπτικό, καταστροφικό, εξοντωτικό, αφανιστικό, θανάσιμο, εγκληματικό, φονικό, μοιραίο

Απεμπόλησε: εγκατέλειψε, πρόδωσε, έχασε, απαρνήθηκε, αποποιήθηκε, ξεπούλησε, απώλεσε

Υποταγμένος: υποδουλωμένος, σκλαβωμένος, παραδομένος, εγκλωβισμένος

B2. Να αναλύσετε τις πιο κάτω λέξεις στα συνθετικά τους. (μονάδες 3)

- σύγχρονος συν + χρόνος
- ασθένειες α (στερ.) + σθένος
- οριοθετούν όριο -α + θέτω (τίθημι)

(0,5X6=3)

B3. Να γράψετε **α)** ένα παράγωγο ουσιαστικό και **β)** ένα παράγωγο επίθετο για το καθένα από τα πιο κάτω ρήματα.

- να αμφισβητήσει
- εκμεταλλεύεται
- βελτιώθηκαν
- εφαρμόστηκαν

(μονάδες 4)

Ρήματα	Ουσιαστικό	Επίθετο
να αμφισβητήσει	αμφισβήτηση, αμφισβητίας	αμφισβητήσιμος, η, ο
εκμεταλλεύεται	εκμετάλλευση, εκμεταλλευτής	εκμεταλλεύσιμος, η, ο εκμεταλλευτικός, η, ο
βελτιώθηκαν	βελτίωση, βελτιωτής	βελτιωτικός, η, ο βελτιώσιμος, η, ο
εφαρμόστηκαν	εφαρμογή, εφαρμοστής	εφαρμόσιμος, η, ο εφαρμοστός, η, ο εφαρμοστέος, α, ο εφαρμοστικός, ή, ό

ΜΕΡΟΣ Γ΄: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ (μονάδες 40)

«Ο άνθρωπος-επιστήμονας καλείται να απαντήσει στο δίλημμα: Η επιστήμη για την επιστήμη ή για τον άνθρωπο; Η επιστήμη για το χρήμα και εξουσία ή για προσφορά; Η επιστήμη στην υπηρεσία των ισχυρών και αδίστακτων ή του ανθρωπισμού και της αλληλεγγύης;»

Σε άρθρο σου που θα δημοσιευτεί στο περιοδικό του σχολείου σου, με αφιέρωμα στο θέμα «Επιστήμη και Ηθική», να σχολιάσεις με συντομία τα παραπάνω **ερωτήματα** και στη συνέχεια να αναφέρεις **τρεις παράγοντες** και να εξηγήσεις **πώς** αυτοί θα μπορούσαν να συμβάλουν, ώστε να αποκτήσει η επιστήμη τον πραγματικό της ρόλο, ξαναβάζοντας τον άνθρωπο στο κέντρο των αναζητήσεών της.

(450-500 λέξεις)

Σημείωση: Δεν επιτρέπεται να αναφέρετε το όνομά σας ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να αποκαλύψει άμεσα ή έμμεσα την ταυτότητά σας.

A. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ (12 μονάδες)

Πρόλογος:

Ενδεικτικά: Γενική αναφορά στην αλματώδη επιστημονική πρόοδο της εποχής μας, η οποία θέτει τους επιστήμονες ενώπιον ηθικών διλημάτων. **(1,5 μονάδα)**

Κύριο μέρος:

Α΄ ζητούμενο: Δίλημμα/Ερωτήματα

Αναμένεται από τους μαθητές η επαναδιατύπωση των τριών ερωτημάτων εμπλουτισμένων με δικά τους λόγια. Αυτό μπορεί να γίνει είτε σε τρεις σύντομες ξεχωριστές παραγράφους είτε σε μία μεγαλύτερη. **(μονάδα 1,5)**

Β΄ ζητούμενο: Παράγοντες και τρόποι (μονάδες 3Χ2,5=7,5)

Αναμένεται από τους μαθητές να αναπτύξουν με ποιους τρόπους μπορούν να συμβάλουν τρεις από τους παρακάτω παράγοντες, ώστε να ξαναβάλει η επιστήμη τον άνθρωπο στο κέντρο των αναζητήσεών της.

- **Οικογένεια**
Ο ρόλος της οικογένειας στην καλλιέργεια ηθικών αξιών και στάσεων
- **Παιδεία-Εκπαίδευση**
Αναλυτικά Προγράμματα: μαθήματα ανθρωπιστικής παιδείας, ηθικής, επιστημονικής δεοντολογίας, προβολή ηθικών προτύπων επιστημόνων
Βιωματικές δράσεις εθελοντισμού και αλληλεγγύης και προβολή προτύπων επιστημόνων (εθελοντών-ευεργετών επιστημόνων)
Ανώτερη Εκπαίδευση: μαθήματα βιοηθικής, επιστημονικής δεοντολογίας, επιστήμης και ηθικής
.....
- **Πολιτεία**
Θέσπιση νόμων-κανονισμών → διασφάλιση ανεξαρτησίας του ερευνητικού έργου των επιστημόνων από ισχυρά οικονομικά συμφέροντα
Ηθική και υλική υποστήριξη των επιστημόνων. Αναγνώριση, προβολή και επιβράβευση της προσφοράς ηθικά ακέραιων επιστημόνων. Πρότυπα ηγετών.
.....
- **Εκκλησία**
Ενεργός εμπλοκή/παρέμβασή της στις συζητήσεις περί επιστήμης και ηθικής. Χρηματοδότηση ερευνών για κοινωφελείς σκοπούς. Πρότυπα ηγετών.
- **M.M.E.**
Προβολή υγιών επιστημονικών προτύπων, σχετικών πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων
.....

- **Επιστημονική κοινότητα**
Κώδικας επιστημονικής και ηθικής δεοντολογίας, μηχανισμοί ελέγχου, κυρώσεις
.....
- **Κοινωνία των πολιτών/Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις**
Ευαισθητοποίηση πολιτών, δραστηριοποίηση, άσκηση πιέσεων σε κάθε εμπλεκόμενο
.....
- **Πολίτης/άτομο**
Προσωπική- ατομική ευθύνη, ανάπτυξη ηθικής συνείδησης, πνεύματος αλληλεγγύης
.....

Επίλογος:

Συμπέρασμα. Ενδεικτικά: ανάγκη για συντονισμένη προσπάθεια όλων των παραγόντων ώστε η επιστήμη να αποκτήσει ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό. **(1,5 μονάδα)**

. Β. ΔΟΜΗ (12 μονάδες)

- **Εξωτερικά στοιχεία (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος): 2 μονάδες**
- **Δομή αποδεικτικού λόγου: (θέση, υποστήριξη, συμπεράσματα): 4 μονάδες**
- **Δομή παραγράφων: 2 μονάδες**
- **Αλληλουχία ιδεών και σύνδεσή τους: 4 μονάδες**
- **Για υπέρβαση ορίου λέξεων, αφαιρούνται μέχρι 2 μονάδες**
- **Για κάθε επανάληψη ιδέας ή θέσης αφαιρείται 1 μονάδα**

Γ. ΕΚΦΡΑΣΗ (12 μονάδες)

- **Σαφήνεια-σύνταξη: 5 μονάδες**
- **Ακριβολογία-επιλογή κατάλληλου λεξιλογίου: 5 μονάδες**
- **Ύφος ανάλογο του κειμενικού είδους: 2 μονάδες**

Δ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ (4 μονάδες)

Ορθή χρήση γραμματικών κανόνων. Για κάθε 5 ορθογραφικά/γραμματικά λάθη, αφαιρείται 1 μονάδα.

Να μελετήσετε τα παρακάτω κείμενα και να απαντήσετε σε **όλες** τις ερωτήσεις που ακολουθούν.

Δ1. Ι. Οδυσσέας Ελύτης, *Άξιον Εστί*, «Τα Πάθη»

B΄

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική·
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.

Εκεί σπάρτοι και πέρκες
 ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
 όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
 με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
 Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
 θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια·
 και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
 σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
 φαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι!
 Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
 τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
 κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
 με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Ερώτηση:

(α) Στο πιο πάνω ποίημα, να εντοπίσετε και να εξηγήσετε πέντε (5) συνολικά σημεία που αναφέρονται στην ελληνική φύση, την ιστορία, την πολιτιστική, την πνευματική και τη θρησκευτική παράδοση του ελληνισμού, με

τα οποία ο ποιητής αναδεικνύει τη γλώσσα ως καθοριστικό παράγοντα της ελληνικής του ταυτότητας.

(μονάδες 5X1=5)

Ελληνική φύση

- Εκεί σπάροι και πέρκες
- ανεμόδαρτα ρήματα
- ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
- σφουγγάρια, μέδουσες
- όστρακα ρόδινα
- Εκεί ρόδια, κυδώνια
- και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
- λυγαριά και σχίνο
- σπάρτο και πιπερόριζα
- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
- Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα

Πνευματική παράδοση

- Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου
- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι
- Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!
- Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου

Ιστορική παράδοση

- το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου
- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι
- τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
- με τα πρώτα συμπάρα των Ελλήνων.

Θρησκευτική παράδοση

- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι
- Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
- και Χριστός Ανέστη
- Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα

Πολιτιστική παράδοση

- θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια
- κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
- Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα

Για κάθε στοιχείο που εξηγείται, μονάδα 1 (5X1=5)

Στοιχεία από τη φύση: η πολυποίκιλη ελληνική φύση (θάλασσα και θαλάσσιος κόσμος – χλωρίδα – ήχοι– μυρωδιές) έδωσε την πρώτη ύλη στη διαμόρφωση της γλώσσας

Πνευματική παράδοση: ο ποιητής αντλεί από αυτήν μουσικό και γλωσσικό υλικό (Όμηρος: πρώτη αρχή/ρίζες της γλώσσας, εκκλησιαστική/βυζαντινή υμνογραφία, *Ύμνος εις την Ελευθερία* του Σολωμού). Αδιάσπαστη ενότητα της παράδοσης

Ιστορική παράδοση: κάθε ιστορικός σταθμός είναι καίρια φάση για τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας (π.χ. κλέφτικα τραγούδια, σολωμική ποίηση). Αδιάσπαστη ενότητα της γλώσσας.

Θρησκευτική παράδοση: η γλώσσα εμπλουτίζεται και από την εκκλησιαστική παράδοση (Βυζαντινή υμνολογία)

Πολιτιστική παράδοση: Η γλώσσα εμπλουτίζεται και από την πολιτιστική παράδοση. Μέσα απ' αυτήν έφτασαν μέχρι τον ποιητή νέες εικόνες και λέξεις.

(μονάδες 10)

(β) Να εντοπίσετε μέσα σε στίχους του ποιήματος και στη συνέχεια να καταγράψετε μια παρήχηση και μια οσφρητική εικόνα και να εξηγήσετε το ρόλο που διαδραματίζουν μέσα στο ποίημα.

(μονάδες 3)

Παρηχήσεις του «ρ» / «π»(μονάδα 1X1=1)

- σπάροι και πέρκες
- ανεμόδαρτα ρήματα
- ρεύματα πράσινα
- όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη
- σπάρτο και πιπερόριζα
- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
- με τα πρώτα σμπάρα

Οσφρητικές εικόνες (μονάδα 1X1=1)

- και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
- θυμιατό και λιβάνισμα
- κνίσες

Ρόλος τους μέσα στο ποίημα: (μονάδα 2X0,5=1)

Ενδεικτικά:

- Ήχοι της φύσης που διαμορφώνουν τη γλώσσα και υποδηλώνουν τη μουσικότητά της. / Η παρήχηση του «ρ» παραπέμπει στο νερό που αποτελεί πρώτη ύλη της γλώσσας. / Υποδηλώνονται οι πλούσιες ομηρικές παρηχήσεις. / Η παρήχηση του «π» συνδέει μέσω της μελωδίας τους φυσικούς ήχους με την υμνογραφία.
- Η ελληνική χλωρίδα με τις πνοές και τις ευωδιές της, οδηγεί τον Έλληνα να αποδώσει με λέξεις την ομορφιά της.
- Η γλώσσα τροφοδοτείται από λέξεις που οφείλουν τη δημιουργία τους σε συνήθειες της λαϊκής πολιτιστικής παράδοσης.

Δ2. Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός»

[...]

Κι έλεγα μέσα μου: δε φτάνει το τραπέζι, μήτε κάμποσος παράς στην τσέπη, μήτε το ψωμί και το φιλί, - δε φτάνει.

Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.

Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για το ψωμί

Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,

από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,

απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,

ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσα τον ουρανό,

ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,

ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο. Έτσι άφησα σ'

ένα χαντάκι τ' αμάξι μου. Πήρα τ' όπλο. Κι ανέβηκα στο βουνό.[...]

Ερώτηση:

Να αναλύσετε την πορεία του ήρωα προς την ελευθερία, έτσι όπως παρουσιάζεται κλιμακωτά στο πιο πάνω απόσπασμα.

(μονάδες 9)

Πορεία του ήρωα προς την ελευθερία: (μονάδες 3Χ3=9)

1. Ξεκινώντας από τις βιολογικές ανάγκες, τον αγώνα επιβίωσης και της ατομικής ευτυχίας υπερβαίνει την καθημερινή έγνοια, (εσωτερική/ατομική ελευθερία),
2. περνάει στο ξεσκλάβωμα της πατρίδας (εθνική ελευθερία) και
3. τέλος, φτάνει στο ξεσκλάβωμα του κόσμου (πανανθρώπινη/οικουμενική διάσταση της ελευθερίας).

Δ3. Ι. Δημήτρης Χατζής, Το Διπλό Βιβλίο

ΤΟ ΞΥΛΑΔΙΚΟ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

[...]Δεν είχαμε ωστόσο κανένα παράπονο. Ένα πεντακοσιάρικο έπαιρνε ο Μάστορας, διακόσια τη μέρα μού δίναν και μένα. Με τ' ανίψια δεν ξέρω πώς τα κανόνιζαν. Διακόσια τη μέρα... Τό 'ξερα βέβαια πως μέσα σ' αυτά δεν ήταν μονάχα ο κόπος μου πληρωμένος, ήταν αγορασμένη κι η σιωπή μου. Δεν ήμασταν πια το φτωχό μαραγκούδικο με τα καφάσια και κάποτε τα κιβούρια μας – μια μικρή συμμορία κανονικοί λωποδύτες είχαμε γίνει. Ντρεπόμενα καμιά φορά που σκεφτόμουν – έτσι την άρχισα εγώ τη ζωή μου, έτσι την πήγαινα. Ποια ζωή μου; –ξανασκεφτόμουν ύστερα. Εκείνα τα διακόσια τη μέρα ήταν εμένα η ζωή μου. Κιήταν και των άλλων των δυο στο χωριό. Όπως και να το πεις βολικά μας έρχεται κάποτε να τους έχουμε: Δικαιολογία ή πρόφραση. [...]

II. Μάριος Χάκκας, Το ψαράκι της γυάλας

[...]Γιατί λοιπόν να μην κάνει κι ο ίδιος αυτή τη μικρή προσαρμογή, πάντα θα περπατούσε παράταιρα; Ένα τίποτε είναι η αποδοχή της κατάστασης κι έπειτα γυρίζεις στο σπίτι σου. Βέβαια μπορεί εκεί να μην τον περίμενε μια γυναίκα με το νυχτικό, ένας μπατζανάκης, οι γείτονες να κάνουν παρέα, όμως είχε εκείνο το ψαράκι στη γυάλα, και ποιος θα του αλλάζει το νερό; Είναι μια ζωούλα κι αυτό, έχει ευθύνη. Το φαντάζονταν να κόβει βόλτες στο στενό χώρο της γυάλας. Έκανε όλο χάρη κινήσεις, δείχνοντας τη χρυσή του κοιλιά, πότε τα πλαϊνά του περύγια. Το στόμα του ανοιγόκλεινε ρυθμικά. Και ξαφνικά η αναπνοή του γινότανε γρήγορη, ασφυκτιούσε. Τώρα σπαρτάραγε, πνίγονταν, έπεφτε μολύβι το σώμα του στον πάτο της γυάλας.

Έβαλε το μαντίλι απ' την κωλότσεπη και σφούγγισε το ιδρωμένο του μέτωπο. «Δε γίνεται» σκέφτηκε, «πρέπει να πάω». Έπρεπε να νοιαστεί το ψαράκι. Το μόνο που μπορούσε να κάνει αυτή την κρίσιμη μέρα ήταν ν' αλλάξει στο ψάρι νερό. Για τ' άλλα τα σοβαρά και μεγάλα, δεν είχε δύναμη. [...]

Ερώτηση:

Ποια κοινή στάση τηρούν οι ήρωες στη συγκεκριμένη στιγμή της ζωής τους, και πώς την δικαιολογεί ο καθένας τους;

Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στα αποσπάσματα.

(μονάδες 8)

Κοινή στάση: επιλέγουν τον συμβιβασμό

Στο Διπλό Βιβλίο: ο ήρωας σιωπά και συμβιβάζεται με την ανεντιμότητα και τις κομπίνες στο ξυλάδικο του Βόλου αν και ντρέπεται γι' αυτό – η σιωπή του έχει εξαγοραστεί με το καλοπληρωμένο μεροκάματο. (μον. 1)

Στο Ψαράκι της γυάλας: ο ήρωας συμβιβάζεται με τη δικτατορία αν και στο παρελθόν υπήρξε αγωνιστής, χωρίς ωστόσο να απαρνιέται την ιδεολογία του. (μον. 1)

Πλήρης αναφορά (μονάδες 2)

Αναφορά μόνο της λέξης συμβιβασμός (μονάδα 0,5)

Πώς την δικαιολογεί ο καθένας τους: (συνολικά 2 μονάδες)

Στο Διπλό Βιβλίο: χρησιμοποιεί ως δικαιολογία/πρόφαση την οικογένειά του (οι άλλοι στο χωριό) που την βοηθά με το μεροκάματο που παίρνει. (μονάδα 1)

Στο Ψαράκι της γυάλας: επικαλείται ως πρόφαση/δικαιολογία το ψαράκι στη γυάλα του οποίου η φροντίδα εξαρτάται απ' αυτόν. (μονάδα 1)

Αποσπάσματα: (μονάδες 4)

Για την κοινή στάση:

Διπλό Βιβλίο:(1X1= 1)

«Τό 'ξερα βέβαια ... ήταν αγορασμένη κι η σιωπή μου» ή
«...μια μικρή συμμορία κανονικοί λωποδύτες είχαμε γίνει»

Ψαράκι της γυάλας:(1X1= 1)

«Γιατί λοιπόν να μην κάνει κι ο ίδιος ... κι έπειτα γυρίζεις στο σπίτι σου» ή
«Έβγαλε το μαντίλι ... δεν είχε δύναμη»

Για να την δικαιολογήσουν:

Διπλό Βιβλίο:(1X1= 1)

«Εκείνα τα διακόσια τη μέρα ήταν εμένα η ζωή μου ... Δικαιολογία ή πρόφαση»

Ψαράκι της γυάλας: (1X1= 1)

«Βέβαια μπορεί εκεί να μην τον περίμενε μια γυναίκα ... έχει ευθύνη» ή
«Το φανταζόταν να κόβει ... στον πάτο της γυάλας»

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ